

Inrichtingsplan Dwingelderveld

Artikel 17 van de Wet inrichting landelijk gebied

*In opdracht van
Bestuurscommissie Dwingelderveld*

Dienst Landelijk Gebied, Regio Noord
Groningen, 11 november 2009

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Procedure	6
1.3	Organisatie	6
2	Het gebied	7
2.1	Algemeen	7
2.2	Natuur	7
2.3	Water	8
2.4	Recreatie	8
2.5	Landschap en cultuurhistorie	8
3	Doelstellingen project	9
3.1	Natuur	9
3.1.1	<i>Herstel natuurlijke waterafvoer via slenkenstructuur</i>	9
3.1.2	<i>Vergroten oppervlakte droge en natte heide</i>	10
3.1.3	<i>Herstel vennen</i>	10
3.1.4	<i>Opheffen versnippering van de natuur</i>	10
3.1.5	<i>Verminderen verstoring</i>	10
3.1.6	<i>Opheffen waterafvoer uit gebied Spier door het Nationaal Park</i>	10
3.2	Water	10
3.2.1	<i>Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR)</i>	10
3.2.2	<i>Gebied geschikt maken voor langer opvangen van water in noodsituaties</i>	11
3.2.3	<i>Opheffen wateroverlast in omgeving Leislout / Witteveen</i>	11
3.3	Recreatie	11
3.3.1	<i>Versterken natuurbeleving</i>	11
3.3.2	<i>Verbeteren recreatieve infrastructuur</i>	11
3.4	Landschap en cultuurhistorie	11
3.4.1	<i>Herstel openheid heide</i>	11
3.4.2	<i>Behoud en versterking cultuurhistorische sporen</i>	11
4	Maatregelen	12
4.1	Herstel watersysteem	12
4.2	Overige maatregelen natuurherstel	12
4.2.1	<i>Herstel heide</i>	12
4.2.2	<i>Herstel vennen</i>	13
4.2.3	<i>Voorzieningen beheer (begrazing)</i>	13
4.2.4	<i>Aanvullende maatregelen natuur</i>	13
4.2.5	<i>Opheffen waterafvoer uit gebied Spier door het Nationaal Park</i>	14
4.2.6	<i>Afvoeren gronddepots nabij Holtveenslenk</i>	14
4.2.7	<i>Aanleg ecodeuct</i>	14
4.3	Overige maatregelen waterbeheer	14
4.3.1	<i>Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR)</i>	14
4.3.2	<i>Wijziging afvoer Holtveen</i>	14
4.3.3	<i>Inrichting gebied voor wateropvang (WB21)</i>	14

4.3.4	<i>Opheffen wateroverlast Leislout / Witteveen</i>	15
4.3.5	<i>Afkoppelen Davidsplassen</i>	15
4.3.6	<i>Realisatie vervangende afvoer Spier</i>	15
4.4	Recreatie en verkeer	15
4.4.1	<i>Herziening infrastructuur</i>	15
4.4.2	<i>Vermindering geluidsoverlast van het verkeer op de A28</i>	16
4.5	Landschap en cultuurhistorie	16

5	Uitvoering	17
5.1	Realisatie doelen	17
5.2	Eigendom, beheer en onderhoud	17
5.3	Financiering van de kosten	18
5.4	Uitvoeringsprogramma	18
5.4.1	<i>Monitoringprogramma</i>	18
5.5	Planning	19
5.5.1	<i>Looptijd</i>	19
5.5.2	<i>Onderzoek, besluitvorming en documentatie</i>	19
5.5.3	<i>Uitvoering werkzaamheden</i>	19
5.5.4	<i>Vergunningtrajecten (module 1)</i>	19

Bijlagen

Bijlage 1:	Literatuurlijst	20
Bijlage 2:	Samenstelling Bestuurscommissie	22
Bijlage 3:	Begrenzingskaart: module 1 en de uitwerkingsgebieden A en B	23
Bijlage 4a:	Begroting inrichtingsplan Dwingelderveld (module 1)	24
Bijlage 4b:	Kasritme uitvoering inrichtingsplan Dwingelderveld (module 1)	25
Bijlage 5:	Opzet monitoringplan Dwingelderveld	26

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

In het Nationaal Park Dwingelderveld staat het behoud en herstel van de natuur voorop, met natuurbeleving als neven doel. In het Integraal Gebiedsplan natuur en landschap van de provincie Drenthe zijn gebieden in en rond het Dwingelderveld begrensd als natuurgebied en zijn de natuurdoelen van het gebied vastgelegd. In het Beheer- en Inrichtingsplan (BIP) uit 2004 heeft het Overlegorgaan voor het Nationaal Park deze uitgangspunten uitgewerkt in concrete doelen en vertaald in een activiteitenprogramma (*Overlegorgaan NP Dwingelderveld 2004*). Herstel van de natuurlijke waterhuishouding is volgens het BIP een van de belangrijkste voorwaarden om de natuurdoelen te bereiken. In het Plan van Aanpak Waterhuishouding 2001-2006, dat is opgenomen in het BIP, zijn hiervoor maatregelen geformuleerd. Omvorming van de landbouwenclave van het Noordenveld in natuurgebied is een essentiële voorwaarde om deze maatregelen te kunnen uitvoeren.

Inmiddels is een belangrijke stap in die richting gezet: het Noordenveld is aan de landbouw onttrokken en overgedragen aan Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Dat biedt - samen met de verwerving van een belangrijk deel van het Kloosterveld aan de zuidkant van het gebied - de kans om de voorgenomen herstelmaatregelen van het watersysteem uit te voeren. Het maakt ook verschillende andere maatregelen mogelijk voor doelen op het gebied van natuur, recreatie, waterbeheer en landschap. De oppervlakte en kwaliteit van natte en droge heide kan toenemen, overeenkomstig de kerndoelen van het Natura 2000-gebied. De weg Lhee-Kraloo kan zo worden aangepast dat deze geen negatieve effecten meer heeft op natuur en natuurbeleving. Door dit te combineren met de aanleg van fiets- en wandelpaden en parkeervoorzieningen kan de infrastructuur voor natuurgerichte recreatie verbeteren. De grond die vrijkomt bij de inrichting van het Noordenveld als natuurterrein is geschikt voor

de aanleg van een aarden wal langs de A28, waardoor de geluidsbelasting op het Dwingelderveld afneemt, wat gunstig is voor kwalificerende soorten als zwarte specht en boomleeuwrik.

In 2008 is onder auspiciën van het Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelderveld het Inrichtingsplan Nationaal Park Dwingelderveld opgesteld. In het voorliggende ontwerpplan worden hierbij twee aandachtsgebieden aan de rand van het Dwingelderveld betrokken.

Door de maatregelen in hun samenhang in één project onder te brengen, komen alle belangen aan bod en kunnen we met de meest efficiënte inzet van middelen het optimale resultaat bereiken.

De uitvoering van het plan zal plaatsvinden onder de verantwoordelijkheid van de Bestuurscommissie Dwingelderveld (BCD). Deze commissie is door Gedeputeerde Staten van Drenthe ingesteld op basis van de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg).

Het Inrichtingsplan wordt uitgevoerd onder de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg), zodat de uit te voeren maatregelen een wettelijke basis hebben. In voorliggend Inrichtingsplan worden met name de maatregelen binnen het Nationaal Park beschreven (module 1).

De uitwerking van de maatregelen in de twee deelgebieden A en B vindt de komende jaren plaats en deze maatregelen zullen later procedureel worden verwerkt door middel van een wijzigingsbesluit (module 2 en eventueel module 3).

Het Overlegorgaan NP Dwingelderveld blijft verantwoordelijk voor de taken, aangegeven in het BIP 2004.

Binnen module 1 is grondverwerving (in 2007) gerealiseerd. Voor de deelgebieden A en B zal, na uitwerking van de maatregelen, grondverwerving wellicht gewenst zijn. Dit is op voorhand niet aan te geven.

Mocht grondverwerving in de module 2 of 3 zinvol of noodzakelijk zijn, dan zullen hiertoe de wettelijke procedures worden gevolgd.

1.2 Procedure

Het ontwerp-inrichtingsplan wordt conform artikel 3:16 lid 1 Awb van 26 november 2009 tot 6 januari 2010 ter visie gelegd.

Vanaf 26 november kan een ieder gedurende zes weken een zienswijze over het plan geven. Zienswijzen kan men schriftelijk indienen bij:

College van Gedeputeerde Staten

Postbus 122

9400 AC Assen

De zienswijzen zullen door Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) worden beantwoord, eventueel na een hoorzitting, waarna GS het inrichtingsplan vaststellen.

De vaststellingsprocedure is als volgt:

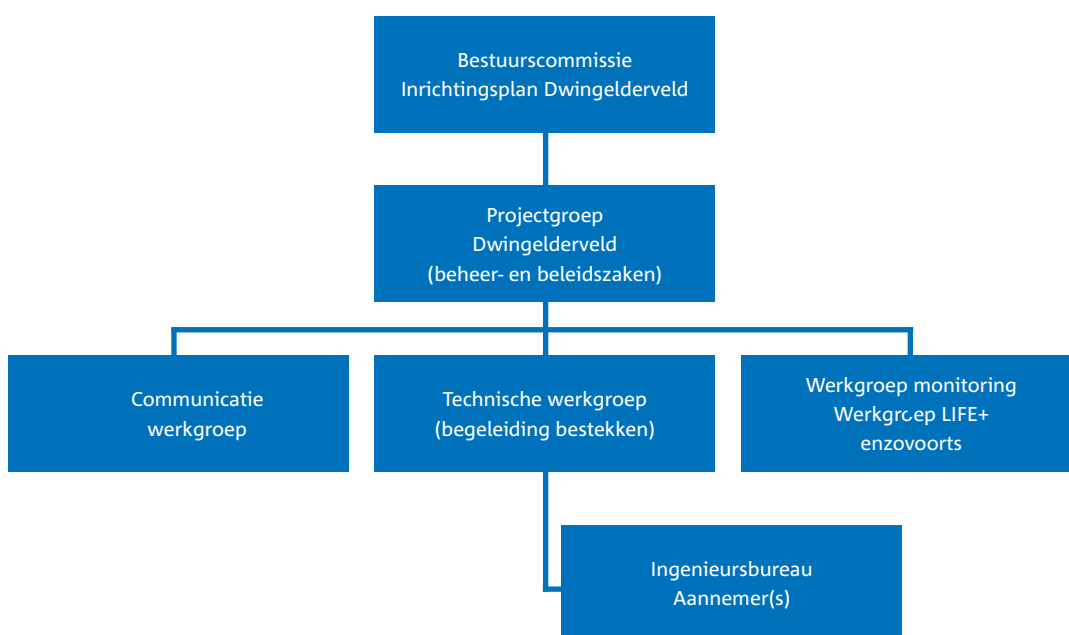
Wanneer	Wat	Wie
26 september 2009	Voorlichting ontwerp inrichtingsplan	BCD
26 november 2009	Inspraak ontwerp inrichtingsplan (6 weken)	GS
januari 2010	Behandeling zienswijzen	Provincie
februari 2010	Hoorzittingen	GS
maart 2010	Vaststellen Inrichtingsplan Dwingelderveld	GS
Na maart 2010	Vastgesteld plan ter inzage	Provincie

1.3 Organisatie

De Bestuurscommissie Dwingelderveld is ingesteld door de Provincie Drenthe en is in haar taak en functioneren beperkt tot de realisatie van de voorstellen in het Inrichtingsplan.

Zitting in deze Bestuurscommissie hebben o.a.: een onafhankelijke voorzitter, Directie Staatsbosbeheer, Directie Natuurmonumenten, de Dijkgraaf van het waterschap Reest en Wieden, B&W van de gemeenten Westerveld, De Wolden en Midden-Drenthe, de voorzitter van het Nationaal Park Dwingelderveld, Rijkswaterstaat, LTO-Noord en een (ambtelijk) adviseur namens de provincie Drenthe.

De secretaris van de Bestuurscommissie Dwingelderveld wordt door Dienst Landelijk Gebied geleverd. Voor de samenstelling van de BCD zie bijlage 2.

Organigram projectorganisatie Inrichtingsplan Dwingelderveld

2

HET GEBIED

2.1 Algemeen

Het inrichtingsgebied Dwingelderveld is ongeveer 5.585 ha groot en ligt in de gemeenten Westerveld, Midden-Drenthe en De Wolden. Het gebied omvat allereerst het Nationaal Park Dwingelderveld (3.980 ha), aangevuld met een gebied ten oosten van de A28 en ten noorden van Spier, waarbinnen het Terhorsterzand en De Moraine liggen (deelgebied A: 775 ha). En een gebied globaal gelegen ten zuiden van het Nationaal Park en ten noorden van de weg Leeuwte - Eursinge (deelgebied B: 830 ha). De begrenzing van het gebied is aangegeven op de begrenzingenkaart, zie bijlage 3. De maatregelenkaart (module 1) behoort bij dit plan.

2.2 Natuur

Het Dwingelderveld bestaat grotendeels uit bos en heide, afgewisseld door vennen en

veentjes. Deskundigen beschouwen het Dwingelderveld als het grootste aaneengesloten natte heidegebied van het Europese vasteland (*Overlegorgaan NP Dwingelderveld 2004*). Het Dwingelderveld ontleent zijn grote waarde als natuurgebied vooral aan de vochtige heide en aan de verscheidenheid aan vennen en veentjes, waarvan sommige met actief hoogveen. Deze natte delen van het gebied herbergen de meest waardevolle en zeldzame levensgemeenschappen en planten- en diersoorten. De natte omstandigheden zijn te danken aan de aanwezigheid van een keileemlaag in de bodem.

Vanwege de grote natuurwaarde en de grote aaneengesloten oppervlakte natuur is het gebied benoemd tot een van de twintig Nationale Parken van Nederland. Net als de andere Nationale Parken behoort het tot de ecologische hoofdstructuur, het door de overheid

aangewezen netwerk van natuurgebieden in Nederland. Bovendien maakt het deel uit van het netwerk van de belangrijkste natuurgebieden van Europa, Natura 2000. Voor elk Natura 2000-gebied heeft het Rijk doelen geformuleerd om de natuur te behouden en waar mogelijk te verbeteren. De belangrijkste doelen voor het Dwingelderveld zijn uitbreiding en kwaliteitsverbetering van de droge en natte heide en van verschillende typen vennen en veentjes (*Ministerie van LNV 2*). De provincie Drenthe heeft de grens en de doelen van het Nationaal Park Dwingelderveld vastgesteld, wat verwoord is in het Beheer- en Inrichtingsplan voor het Nationaal Park Dwingelderveld (BIP). Zij kent de ontwikkeling van natte heide en hoogveen hoge prioriteit toe (*Overlegorgaan NP Dwingelderveld 2004*).

Het belangrijkste knelpunt voor het realiseren van de natuurdoelen is verdroging. Het Dwingelderveld is daarom opgenomen op de zogeheten TOP-lijst van verdroogde gebieden, waarvan het Rijk en de provincies hebben afgesproken dat ze voorrang krijgen bij het bestrijden van de verdroging (*Provincie Drenthe 2008 (1) en 2008 (2)*).

Het Dwingelderveld is een van de aangewezen stiltegebieden in Drenthe. Voor deze gebieden streeft de provincie naar een geluidsbelasting van ten hoogste 30 dB gemiddeld en 35 dB

maximaal; de richtwaarden zijn respectievelijk 35 en 40 dB (*Provincie Drenthe 2004*).

2.3 Water

Het waterbeheer in het Dwingelderveld staat in dienst van de natuurfunctie. Daarnaast zal het gebied, aansluitend op het natuurgerichte beheer, bijdragen aan een maatschappelijke opgave van het waterschap: het langer vasthouden en vertraagd afvoeren van water in perioden van extreme neerslag, om zo wateroverlast voor de bebouwing van Meppel, Ruinerwold en Ruinen te voorkomen. Daarmee voldoet het waterschap aan de wens van de Commissie Waterbeheer 21ste eeuw (WB21) (*Waterschap Reest en Wieden 2008*). Voor het gebied Spier-Moraine zal een nog op te stellen waterbesluit worden uitgevoerd om doorvoer van landbouwwater door het Dwingelderveld te weren. Nabij het Anserveld zal eveneens een waterbesluit worden genomen om extra waterberging mogelijk te maken. Verantwoordelijk voor het waterbeheer is het waterschap Reest en Wieden.

2.4 Recreatie

Veel mensen waarderen de uitgestrekte mooie natuur van het Dwingelderveld, die is ontsloten door een netwerk van fiets-, wandel-, ruiter- en menpaden. Met naar schatting rond anderhalf miljoen bezoekers per jaar (*Vandertuuk / Arcadis 2002*) is het gebied een van de grootste toeristische trekpleisters in de regio. Het bevorderen van natuurgerichte recreatie -zolang deze niet ten koste van de natuur gaat- is een neven doelstelling van het Nationaal Park. De gemeente Westerveld streeft naar optimale openstelling van de natuurgebieden, waaronder het Dwingelderveld, door een netwerk van fiets-, wandel-, ruiter- en menpaden (*Vandertuuk / Arcadis 2002*).

2.5 Landschap en cultuurhistorie

Het uitgestrekte open heidegebied van het Dwingelderveld is het grootste van Drenthe. Het houdt daardoor de herinnering levend aan de tijd dat de 'grote stille heide' grote delen van deze provincie in beslag nam. De heide was een wezenlijk onderdeel van het Drentse esdorpenlandschap, zoals dat in de Middeleeuwen is ontstaan. Samen met de aangrenzende beekdalen, essen en esdorpen geeft het Dwingelderveld nog een goed beeld van dit landschap. Voor het Nationaal Park geldt, in samenhang met de natuur- en recreatiedoelen, als doelstelling het behoud en herstel van de kenmerken en onderlinge relaties (*Overlegorgaan NP Dwingelderveld 2004*).

3

DOELSTELLINGEN PROJECT

3.1 Natuur

3.1.1 Herstel natuurlijke waterafvoer via slenkenstructuur

Verdroging is het grootste probleem voor de natuur van het Dwingelderveld. De waterstanden in de bodem boven de keileemlaag zijn systematisch te laag voor de meest kenmerkende en waardevolle levensgemeenschappen, die van vochtige heide, vennen en hoogveen.

Het project heeft als hoofddoel een van de belangrijkste oorzaken van verdroging weg te nemen, namelijk de verstoring van de natuurlijke afwatering. In de oorspronkelijke situatie werd het water zeer geleidelijk afgevoerd via het stelsel van slenken (min of meer langgerekte laagtes). Deze waren gedurende langere perioden met water gevuld en waar de afvoer stagneerde kon zich veen ontwikkelen. Dit natuurlijke systeem is doorbroken door de aanleg van sloten voor de landbouw, die het water sneller afvoeren en bovendien de heide ontwateren. Nu er binnen de grenzen van het Noordenveld geen eigendom van agrariërs meer ligt, hebben deze sloten hun functie verloren en kunnen ze verdwijnen. Door het dempen van de sloten kan de waterafvoer weer geheel via de slenken plaatsvinden en gaat de grondwaterstand omhoog.

Dit heeft een gunstig effect op de oppervlakte en de kwaliteit van de vochtige heide, de pionierbegroeiingen in de natste delen van de slenken, de heideveentjes met actief hoogveen en de zure vennen. Alle kerndoelen voor het Natura 2000-gebied Dwingelderveld worden op één na (namelijk de jeneverbesstruwelen) door het project gerealiseerd.

Er zijn nog meer oorzaken voor de verdroging. Eén daarvan ligt buiten het gebied: de lage waterpeilen in de aangrenzende beekdalen van de Dwingelderstroom en de Ruiner Aa. Een andere oorzaak is dat het bos, met name het naaldbos, veel water aan de bodem onttrekt. Aan het wegnemen van deze laatste oorzaak

is in de afgelopen jaren in andere verbanden aandacht gegeven. Zo heeft Staatsbosbeheer in verschillende slenken de naaldbomen gekapt. In deelgebied B is in de huidige situatie lokaal sprake van wateroverlast. Met gerichte kleinschalige maatregelen kan deze situatie worden verbeterd.

3.1.2 Vergroten oppervlakte droge en natte heide

Voor de ontginning tot landbouwgebied was het Noordenveld deel van de heide. Nu kan het zich opnieuw tot een -voor een groot deel vochtig- heidegebied ontwikkelen. Hetzelfde geldt voor een deel van het Kloosterveld. Daarmee groeit de oppervlakte van een van de belangrijkste natuurtypen met ongeveer tweehonderd hectare.

3.1.3 Herstel vennen

Twee vennen in het Noordenveld krijgen weer hun oorspronkelijke grootte en vorm. Voor een deel zijn deze vennen uitgedroogd en opgevuld met materiaal. Dit herstel draagt bij aan uitbreiding van de oppervlakte en kwaliteitsverbetering van zure vennen en heideveentjes.

3.1.4 Opheffen versnippering van de natuur

Behalve verdroging heeft ook versnippering van het leefgebied van planten en dieren negatieve invloed op de natuurkwaliteit van het Dwingelderveld. Naast de landbouwenclave heeft met name de weg Lhee-Kraloo een versnipperende werking. Deze verharde, voor gemotoriseerd verkeer toegankelijke weg doorsnijdt het heidegebied nu volledig en vormt daardoor een barrière in het 'vrije verkeer' van dieren. Het doel is deze weg zo aan te passen dat hij vrijwel geen barrièrewerking meer heeft. Daarvan profiteren veel diersoorten die in het Dwingelderveld voorkomen, maar vooral de soorten die gebonden zijn aan de open (droge en natte) heide. De aanpassing sluit aan bij de beleidsdoelen van de gemeente Westerveld en van de provincie Drenthe voor het verkeer in natuurgebieden, namelijk terugdringen van de verkeersoverlast in kwetsbare natuurgebieden en ontmoedigen van autoverkeer door natuurgebieden (*Gemeente Westerveld / DHV 2000, Provincie Drenthe 2004*).

3.1.5 Verminderen verstoring

Een aantal diersoorten in het Dwingelderveld is gevoelig voor verstoring door gemotoriseerd verkeer. Hun leefgebied wordt vergroot door de weg Lhee-Kraloo aan het doorgaand gemotoriseerd verkeer te onttrekken. Hierdoor wordt de barrièrewerking voor insecten en mogelijk ook reptielen opgeheven en het doodrijden

van dieren vermeden. Het opheffen van de weg is in overeenstemming met het verkeersbeleid van de gemeente Westerveld (*Gemeente Westerveld / DHV 2000*). De aanleg van een aarden wal langs de A28 vermindert de verstoring door verkeersgeluid, zowel voor de fauna als voor de recreant (zie verder paragraaf 2.3).

3.1.6 Opheffen waterafvoer uit gebied Spier door het Nationaal Park

Een diepe watergang voert water uit het landbouwgebied ten noorden van Spier (aan de oostzijde van de A28) door het noordoosten van het Dwingelderveld richting Dwingelderstroom. Deze watergang heeft een drainerende werking en het water heeft een gebiedsvreemde, voor de natuur ongewenste kwaliteit. Dat staat herstel van natte heide in dit deel van het Nationaal Park in de weg. Deze drainerende watergang verhindert een ecologisch ingepaste aansluiting met het ecoduct. De problematiek is bekend en omschreven in het BIP Dwingelderveld.

Daarom worden er maatregelen onderzocht om ervoor te zorgen dat het water buiten het gebied wordt geleid. Vanwege de locatie hebben deze maatregelen een directe relatie met de aanleg van de aarden wal langs de A28 en zijn ze in dit inrichtingsplan opgenomen. Voor het gebied Spier-Moraine is een 'Water Op Maat'-project gepland voor 2010. Hierbij wordt het noordelijke deel van het Nationaal Park betrokken.

In dit onderzoek wordt de waterhuishoudkundige problematiek in dit gebied op integrale wijze bekeken. Daarna neemt het waterschap een apart waterbesluit met de bijbehorende inspraakprocedure. De maatregelen kunnen naar verwachting worden genomen in module 2, in samenhang met de aanleg van de aarden wal en het ecoduct.

3.2 Water

3.2.1 Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR)

Een van de taken van het waterschap is overal het peilbeheer zo goed mogelijk af te stemmen op de functie(s) van een gebied. Hiertoe stelt het waterschap voor ieder gebied het zogeheten Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) vast. In het Dwingelderveld bepaalt de functie natuur het GGOR. Het waterschap realiseert het GGOR voor dit gebied door het natuurlijke watersysteem te herstellen en daarmee de interne oorzaken van verdroging weg te nemen. Deze doelstelling valt samen met de natuurdoelstelling zoals beschreven in paragraaf 3.1.

3.2.2 Gebied geschikt maken voor langer opvangen van water in noodsituaties

In het Nationaal Bestuursakkoord Water van 2003 zijn normen vastgelegd voor 'schade als gevolg van wateroverlast' bij extreme neerslag. Het waterschap Reest en Wieden heeft deze normen vertaald naar de WB21-wateropgave voor zijn beheersgebied: de hoeveelheid water die tijdelijk opgeslagen moet worden bij een neerslaghoeveelheid die zich statistisch gezien eens in de honderd jaar voordoet. Voor de beekdalen Oude Vaart en Wold Aa-Ruiner Aa gaat het om 7,3 miljoen m³. Het Dwingelderveld is met beperkte extra maatregelen bovenop de herinrichting van het watersysteem voor de natuur geschikt te maken voor het vertraagd afvoeren van gebiedseigen neerslag tijdens extreme weersomstandigheden.

Voor de tijdelijke opvang van gebiedseigen regenwater zal een herverdeling van waterstromen nodig zijn. De gevolgen hiervan worden opgenomen in een op te stellen watervisie Anserveld.

3.2.3 Opheffen wateroverlast in omgeving Leislout / Witteveen

De Leislout voert water uit het Dwingelderveld dwars door de stuifduinen van de Anserdennen en Wiltzangh af richting Witteveen (gemeente De Wolden). Hierbij passeert de watergang twee bungalowparken. Hoge afvoeren geven wateroverlast bij een aantal bungalows en op landbouwpercelen. Dit plan voorziet in maatregelen die de overlast wegnemen.

3.3 Recreatie

3.3.1 Versterken natuurbeleving

Rust en stilte zijn niet alleen belangrijk voor dieren, maar ook voor de beleving van het gebied door bezoekers. Het terugdringen van het gemotoriseerd verkeer door het natuurgebied versterkt de beleving van het gebied als 'grote stille heide'. Dat geldt ook voor het verminderen van de geluidbelasting door het verkeer op de A28. Onderzoek wijst uit dat deze belasting door de aanleg van de aarden wal aanzienlijk wordt teruggebracht tot een niveau vergelijkbaar met het geluidsniveau van de N855 of de Spieregerweg (NAA 2008).

3.3.2 Verbeteren recreatieve infrastructuur

Tegelijk met het beperken van de toegang voor gemotoriseerd verkeer kan de ontsluiting voor wandelaars, fietsers, menners en ruiters verder worden verbeterd. Dit plan voorziet in de aanleg van een verhard fiets- en mindervalidenpad, een onverhard wandelpad en een ruiter-/menpad en de verbetering van bestaande en aanleg

van nieuwe parkeerplaatsen aan de noord- en zuidzijde van het gebied. Nabij de Holtveenslenk wordt het deel van het menpad ter plaatse van de aarden wal verhoogd aangelegd. Dit pakket maatregelen past bij de doelstelling van het Overlegorgaan Nationaal Park om natuurgerichte recreatie te bevorderen binnen de grenzen die de natuur stelt, en bij de beleidsdoelstellingen van de gemeente: optimaliseren van de openstelling en bevorderen van het gebruik van milieuvriendelijke vervoerwijzen.

3.4 Landschap en cultuurhistorie

3.4.1 Herstel openheid heide

De heide van het Dwingelderveld is een van de zeer weinige heidevelden in Drenthe die door hun omvang nog enigszins herinneren aan de uitgestrekte open heidevlaktes van vroeger. De omvorming van het Noordenveld van landbouwgrond in heide biedt de mogelijkheid om de aaneengesloten oppervlakte open heide te vergroten. Voorwaarde daarvoor is dat een groot deel van de laanbeplanting, de spontaan opgekomen struiken en enkele stroken bos verdwijnen, zodat het Noordenveld landschappelijk en visueel één geheel vormt met de bestaande heide. Hiermee wordt invulling gegeven aan de kernopgave Natura 2000: versterken landschappelijke samenhang.

3.4.2 Behoud en versterking cultuurhistorische sporen

In het Dwingelderveld zijn allerlei sporen van een lange cultuurgeschiedenis te zien, waaronder grafheuvels en karrensporen. Met deze waarden wordt in het plan rekening gehouden. Waar mogelijk worden kansen benut om deze waarden, in samenhang met de natuurontwikkeling, te behouden en te versterken en bezoekers erop te attenderen.

4

MAATREGELEN

De maatregelen van de eerste module staan weergegeven op de bijgevoegde plankaart.

4.1 Herstel watersysteem

Om de natuurlijke waterafvoer via het stelsel van slenken te herstellen worden alle gegraven greppels, sloten en watergangen die nu dit systeem doorbreken gedempt. Dit zijn de greppels en waterlopen in het Noordenveld en in (het verworven deel van) het Kloosterveld, maar ook de watergang tussen deze beide gebieden (leiding 20) en een sloot bij het Smitsveen. Hiervoor wordt ter plaatse aanwezig materiaal (voornamelijk zand en keileem) gebruikt.

Waar de randen van de laagtes verlaagd of verdwenen zijn, bijvoorbeeld waar ze doorsneden worden door greppels, sloten en oude, ingesleten zandwegen, worden deze 'randen' weer tot de oorspronkelijke hoogte aangevuld. Daardoor kan het water zich op de gewenste manier in de laagtes 'verzamelen'.

In het Noordenveld en het Kloosterveld wordt bij het afgraven van de bouwvoor (zie paragraaf 4.2) zoveel mogelijk het oorspronkelijke reliëf gevolgd, zodat er weer slenken zichtbaar worden. In het deel aansluitend aan het Noordenveld heeft herstel van de slenken Koelevaartsveen en Holtveen de hoogste prioriteit. De inrichting van de Holtveenslenk wordt afgegrond door de daar aanwezige depots af te graven en te integreren in de aarden wal.

In het noordelijke deel, bij Smalbroek, kan na het opheffen van de afvoer uit het gebied Spier de Witteveenslenk worden hersteld.

Aan de zuidkant van het gebied is een volledig natuurlijke afwatering van de heide naar het beekdal van de Ruiner Aa niet mogelijk, omdat een deel van het beekdal nog in gebruik is voor landbouw, met een daarop afgestemd peilbeheer. Daarom worden op enkele plaatsen in het zuidelijk deel van het plangebied knijpduikers aangebracht om de afvoer te reguleren en te geleiden.

Om wateroverlast in de directe omgeving te voorkomen worden kades aangelegd (dan wel bestaande kades verstevigd en verhoogd) ten noorden van De Hoorns, bij het Achterlandsveen en in het Kloosterveld. Stuwen in deze kades reguleren de afwatering op de grens van het natuur- en het landbouwgebied. Ten oosten van de Hoorns wordt de bestaande sloot omgevormd tot slenkachtige laagte. Deze zorgt voor de verdere waterafvoer vanaf de passage van de kade.

Voor de waterafvoer vanaf het Kloosterveld naar de Ruiner Aa wordt de bestaande watergang natuurvriendelijk ingericht (flauwe, variabele oevers aan oostzijde, ondiepere bodem). Onder de weg Waterleuzen worden twee droge duikers aan weerszijden van de waterloop als faunapassage aangelegd. Het landbouwgebied aan de noordwestkant van het Kloosterveld krijgt een eigen afwatering.

De waterherstelmaatregelen worden pas uitgevoerd nadat de bouwvoor van het Noordenveld en het Kloosterveld is verwijderd (zie daarvoor paragraaf 4.2, kopje 'Herstel heide'), om het risico van verspreiding van fosfaat te vermijden. Ook moet een vervangende afwatering van de woningen langs de Benderse, eventueel in combinatie met de landbouwgronden, geregeld zijn.

4.2 Overige maatregelen natuurherstel

4.2.1 Herstel heide

Van grote delen van het Noordenveld en een deel van het Kloosterveld wordt de bouwvoor, de bovenste, fosfaatrijke grondlaag van gemiddeld 35 centimeter, verwijderd. Dat is gewenst omdat dophei, struikhei en andere planten van hei en veen alleen groeien op een voedselarme bodem. Het afgraven van de voedselrijke bovenlaag zal naar verwachting binnen tien jaar leiden tot een gevarieerd en vochtig heidelandschap. Wanneer de bouwvoor niet wordt verwijderd, zal het ontstaan van heide lang-

durige vertraging oplopen en zal de gewenste kwaliteit van de beoogde natuur niet kunnen worden gehaald. Bovendien wordt door het afgraven van de bouwvoor voorkomen dat voedselrijk water uit het Noordenveld, na demping van Leiding 20, een negatieve invloed heeft op de kwaliteit van vegetaties in onder andere de Kraloërslenk en de Benderse Plassen. De diepte van de ontgroning verschilt van plek tot plek afhankelijk van de diepte van het 'fosfaatfront'. Door bodemchemisch onderzoek zijn de fosfaatgehalten in de bodem bepaald en de risico's van het vrijkomen van fosfaat in kaart gebracht (Weijters & Bobbink 2008).

Aan de hand van de onderzoeksresultaten wordt de bodemlaag met een voor de gewenste natuurontwikkeling te hoog fosfaatgehalte verwijderd.

Bij het afgraven van de bouwvoor worden bodemlagen die weerstand bieden tegen het inzakken van water (oude gliedelagen en B-horizonten) gespaard en worden de kenmerkende komvormen van het slenksysteem hersteld.

Om de ontwikkeling van de kenmerkende levensgemeenschappen van heide te bevorderen en te versnellen wordt over het overgrote deel van het gebied heideplagsel uitgestrooid dat elders op de heide van het Dwingelderveld zal worden 'gewonnen'.

4.2.2 Herstel vennen

Twee vennen in het Noordenveld worden hersteld. Van tevoren wordt onderzocht hoe diep

de gliedelaag zit en hoeveel grond of bagger er uitgegraven moet worden.

4.2.3 Voorzieningen beheer (begrazing)

Voor het beheer van de heide is begrazing essentieel. Om de begrazing door schapen uit te breiden naar het Noordenveld en het Kloosterveld worden aan de randen van het gebied nieuwe afrasteringen aangebracht, terwijl overige afrasteringen worden verwijderd. Bij de schaapskooi wordt een weekendweide of standweide aangelegd, waar de kudde kan grazen wanneer ze niet op de heide verblijft en waar de dieren kunnen worden verzorgd.

4.2.4 Aanvullende maatregelen natuur

In het algemeen hebben de maatregelen in dit plan (met name het herstel van de waterhuishouding, de aanpassing van de weg door het gebied en het afgraven van de bouwvoor in twee deelgebieden) een positief effect op de natuurtypen en de soorten waarvan het behoud en de ontwikkeling in het kader van Natura 2000 wordt nagestreefd.

Er zijn echter ook enkele (al of niet tijdelijke) negatieve effecten te verwachten. Als onderdeel van het plan wordt het leefgebied van de kamsalamander uitgebreid door zes nieuwe poelen te graven in het Noordenveld en het Kloosterveld.

Op basis van een recente inventarisatie door het Ravon zijn de maatregelen uitvoerbaar zonder aan de stand van reptielen of amfibieën schade te berokkenen. Hoe de situatie over

enkele jaren is, zal een hernieuwde inventarisatie uitwijzen en daarmee zal bij de uitvoering van maatregelen rekening worden gehouden.

4.2.5 Opheffen waterafvoer uit gebied Spier door het Nationaal Park

In samenspraak met de streek worden alternatieven onderzocht om het landbouwwater uit het gebied bij Spier niet meer door het Nationaal Park heen te leiden (zie paragraaf 4.3.6). Zodra dit gerealiseerd is en enkele landbouwclaves in het Lheebroekerzand zijn verworven, kan de watergang door het noordoostelijke deel van het Nationaal Park worden gedempt, waarmee de natuurlijke waterhuishouding in dit deel kan worden hersteld. In de slenk Noordenveld-Witteveen kunnen vervolgens delen van het bos (met name uitheemse naaldhoutsoorten) gekapt worden op plekken die te nat worden. Deze maatregelen zullen nader worden uitgewerkt en kunnen daarna worden opgenomen in de tweede module.

4.2.6 Afvoeren gronddepots nabij Holtveenslenk

In overleg met Staatsbosbeheer wordt ernaar gestreefd om de oude gronddepots nabij de Holtveenslenk op te ruimen binnen de projectperiode. Een deel van deze depots zal in de aarden wal worden verwerkt. Voor de overige hoeveelheid grond moet nog een bestemming worden gevonden.

4.2.7 Aanleg ecoduct

Als verbinding tussen het Dwingelderveld en het gebied Ter Horsterzand - De Moraine wordt over de A28 een ecoduct aangelegd. Om de natte heidegebieden met elkaar te verbinden zullen de tussenliggende bossen gekapt worden en zullen natte laagten worden hersteld. De aanleg van het ecoduct en de inrichting van het naastliggende gebied zal onder verantwoordelijkheid van de BCD op een integrale wijze worden gerealiseerd, waartoe samen met de provincie Drenthe en Rijkswaterstaat een apart projectplan zal worden gemaakt. De

maatregelen zullen daarna deel gaan uitmaken van een volgende module.

4.3 Overige maatregelen waterbeheer

4.3.1 Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR)

Om het natuurlijke watersysteem te herstellen worden watergangen en sloten gedempt en slenken hersteld. Hierdoor wordt de interne verdroging opgeheven en blijft het water langer in het gebied. Bij het gebied de Hoorns wordt de afwatering kunstmatig bijgestuurd, omdat vrije afwatering hier niet mogelijk is door de aanwezigheid van landbouwgrond.

Verder wordt op de grens van natuur- en landbouwgebied de afwatering gereguleerd door middel van kades en stuwen. Zie paragraaf 4.1 voor een meer gedetailleerde beschrijving van de maatregelen.

4.3.2 Wijziging afvoer Holtveen

De lage kade rondom het Holtveen wordt over een lengte van 225 meter met ongeveer 20 centimeter opgehoogd. Er wordt een stuw geplaatst om de afvoer tijdens perioden met extreme neerslag te kunnen beperken. Het lozingspunt wordt naar de Holtveenslenk verplaatst.

4.3.3 Inrichting gebied voor wateropvang (WB21)

Om de wateropvang volgens de WB21-opgave mogelijk te maken worden de kades (zie paragraaf 3.1) hoger gemaakt dan voor alleen het herstel van het watersysteem nodig zou zijn. De keileemkade van De Hoorns wordt over de hele lengte verhoogd en deels verlengd tot een niveau van 10,75 m+NAP. De kades bij het Achterlandsveen krijgen een hoogte van respectievelijk 9,70 (langs het fietspad) en 9,30 m+NAP (aan de zuidzijde). De kade aan de rand van het Kloosterveld krijgt een hoogte van circa 9,60 m+NAP.

Verder wordt in het gebied van de Kraloër heide een knijpstuw aangebracht om de waterdoorvoer te reguleren.

4.3.4 Opheffen wateroverlast Leisloot / Witteveen

De wateroverlast in de omgeving Witteveen wordt opgelost door de afvoergolf af te vlakken. Om dit mogelijk te maken krijgt de Leisloot direct achter de stuifzandgordel in de Anserdennen een aftakking. Deze loopt via de bestaande natte laagte in het bosgebied en vervolgens door grasland van Natuurmonumenten. De laagte in het bos wordt hersteld door een deel van de bomen in deze strook te rooien en de strooisellaag te verwijderen. In het grasland wordt een brede slenkachtige laagte gegraven. Uiteindelijk stroomt het water via deze laagte weer uit in de Leisloot benedenstrooms van het bungalowpark. In de slenk wordt een knijpduiker aangebracht.

Een nieuwe stuw in de Leisloot zorgt voor de juiste waterverdeling. Het overgrote deel van de afvoer van de Leisloot gaat via de nieuwe aftakking. Aan de zuidoostkant van de nieuwe aftakking wordt een kade aangelegd met een hoogte van 8,40 m+NAP. Hiervoor wordt grond gebruikt die vrijkomt bij het graven van de slenk. De kade beschermt de landbouwpercelen en het bungalowpark tegen hoge waterstanden.

4.3.5 Afkoppelen Davidsplassen

Om de afvoer via de Leisloot verder te verminderen, wordt het noordelijke deel van de Davidsplassen afgekoppeld van de Leisloot. Door een kade aan te leggen tussen de Davidsplassen en het Drostenvveen wordt een vervangende afvoer richting het Anserveld gecreëerd. Het Anserveld wordt hiervoor ingericht als waterberging. Daarvoor zal een waterbesluit nodig zijn; de maatregelen zullen worden opgenomen in de tweede module (gebied B).

4.3.6 Realisatie vervangende afvoer Spier

In het gebied Spier-Moraine ten oosten van de A28 is sprake van een complexe problematiek met veel aspecten. De drooglegging voor de landbouw is onvoldoende en er zijn diverse knelpunten met bebouwing. Doordat het

gebied afwatert op een watergang door het Nationaal Park Dwingelderveld (zie paragraaf 4.2.5) treedt daar verdroging op en wordt het natuurgebied belast met voedselrijk water.

Overwogen wordt om een afvoer in oostelijke richting te creëren door een aansluiting te maken op de waterlopen naar het Linthorst-Homankanaal. Hierbij wordt ook de landbouwkundige drooglegging verbeterd. De maatregelen zijn nog niet concreet uitgewerkt en worden, na het doorlopen van de procedures (inspraak) van het waterbesluit, opgenomen in de tweede uitvoeringsmodule.

4.4 Recreatie en verkeer

4.4.1 Herziening infrastructuur

De aanpassing van het wegtracé Lhee-Kraloo is ingegeven door de wensen op het gebied van natuurherstel en natuurbeleving. Omdat ze één samenhangend geheel vormt met de aanleg van een fietspad en de andere maatregelen voor de recreatieve infrastructuur in dit plan, is ze hier samen met deze maatregelen opgenomen onder de kop Recreatie en verkeer.

Het gedeelte van de weg Lhee-Kraloo dat door het toekomstige en het bestaande heidegebied loopt, wordt van een asfaltweg omgevormd in een zandweg, met op het traject Kraloërweg daarnaast een vrij liggend betonfietspad. Het gedeelte Achter 't Zaand tussen de Benderseweg en de bosrand komt volledig te vervallen. De alternatieve route voor wandelaars is via het Lange Paand.

Over de mate waarin en de wijze waarop het gemotoriseerd verkeer op de route Lhee-Kraloo via de Oude Hoogeveensedijk wordt beperkt, heeft de gemeenteraad van Westerveld op 9 september 2008 een besluit genomen. Op het zandwegtracé Oude Hoogeveensedijk-Kraloërweg stelt de gemeente een verbod in voor alle verkeer met uitzondering van fietsers, ruiters en aangespannen wagens. Automobilisten die toch een rit over de hei willen maken kunnen een ontheffing krijgen. Jongeren die per brommer naar scholen in Hoogeveen gaan, kunnen

een ontheffing aanvragen om het fietspad te gebruiken. De gemeente Westerveld evalueert het systeem van ontheffingen binnen vijf jaar na realisatie van de fietspaden en zandpaden. Het aan te leggen betonfietspad langs de Kraloërweg wordt in noordwestelijke richting over de Oude Hoogeveensedijk doorgetrokken tot bij de sterrenwacht, waar het aansluit op de weg door het bos naar Lhee. De aan te leggen zandweg op het tracé Lhee-Kraloo volgt de glooiing van het maaiveld en blijft op lage delen steeds een halve meter boven het maximale waterpeil van het aangrenzende gebied. Daarmee krijgt het voldoende drooglegging om gebruik door motorvoertuigen mogelijk te maken (extreme omstandigheden uitgezonderd). Waar de weg slenken kruist, worden passages (voordes) aangelegd van beton. Waar de fietsverbinding de slenken passeert komen houten vlonders. Op één plek in de Benderseweg wordt voor wandelaars een oversteek over een slenk aangelegd in de vorm van een dam met duiker. Omdat het gebied natter wordt, zal een aantal zandwegen opgehoogd of omgelegd worden. In samenhang met het aan te leggen mindervalidenpad komt in het bosgebied een aantal paden te vervallen, zodat het gebied minder doorsneden wordt, wat met name gunstig is voor de zwarte specht.

Tegelijk met de aanpassing van de weg Achter 't Zaad en de Kraloërweg komen aan de noorden- en de zuidrand van de om te vormen wegen goed bereikbare en verharde parkeerplaatsen om de automobilisten op te vangen. Aan de noordkant wordt daarvoor de bestaande parkeerplaats Achter 't Zaad opnieuw ingericht. Verder komen aan de rand van de heide bij Lhee drie kleine parkeervoorzieningen voor invaliden: bij de Oude Hoogeveensedijk nabij Astron, bij de schaapskooi en bij de kruising Achter 't Zaad en het fietspad Het Noordenveld. De bestaande parkeerplaats Achter 't Zaad vormt tevens het begin- en eindpunt van een aan te leggen verhard pad voor minder validen. Aan de zuidkant wordt een parkeerplaats aangelegd bij de splitsing Kraloërweg-Oude Nuilerweg. Bij Anholt is een derde parkeerplaats gepland.

Door de watermaatregelen in het Kloosterveld vervalt hier een bestaand wandelpad. In plaats daarvan komt er een nieuw wandelpad langs de rand van het gebied vanaf het bezoekerscentrum, met parallel daaraan een ruiterspad. Plaatselijk worden lage plekken in de bestaande zandpaden in het Nationaal Park ten zuiden van de Spieregerweg opgehoogd. Aan de 'binnenzijde' van de aarden wal komt een uitzichtpunt in de vorm van een trap met

een bankje, dat vooral uitzicht biedt over de slenk van het Holtveen. Elders in het gebied worden eenvoudige voorzieningen als bankjes en informatiepanelen geplaatst.

4.4.2 Vermindering geluidsoverlast van het verkeer op de A28

Met de grond die vrijkomt bij het afgraven van de bouwvoor op het Noordenveld (en mogelijk het Kloosterveld en van de Holtveenslenkdepots) wordt een aarden wal langs de A28 aangebracht over het traject waar deze weg grenst aan het Nationaal Park Dwingelderveld. Daarmee heeft de grond (ca. 420.000 m³) een zinvolle bestemming en hoeft ze niet over grote afstand te worden vervoerd. De geplande hoogte van de wal is zes meter boven het wegdek van de A28. De wal krijgt een beplanting met soorten bomen en struiken die in het gebied thuis horen. Kleine oppervlakten blijven onbeplant, zodat een gevarieerd beeld ontstaat. De wal sluit aan op de open afrit ter hoogte van Spier. Voor het gedeelte ter hoogte van het motel Van der Valk wordt in overleg met de betrokkenen de beste oplossing bepaald. Aan de 'binnenzijde' langs het zuidelijke tracé van de aarden wal komt over een lengte van 500 meter ter hoogte van het open terreingedeelte nabij de Holtveenslenk een verhoogde zandweg, die geschikt is voor wandelaars, ruiters en menbers.

Een deel van de grond (ca. 150.000 m³) wordt gebruikt voor de opritten van het geplande eco-duct over de A28. Vooruitlopend op de aanleg wordt deze grond direct in depot op die plek gebracht. Mens en natuur zullen gedurende de werkzaamheden tijdelijk hinder ondervinden van het grondtransport.

4.5 Landschap en cultuurhistorie

Om het Noordenveld visueel en landschappelijk weer deel te laten uitmaken van de grote open heidevlakte wordt de beplanting langs het wegtracé Lhee-Kraloo en langs de Oude Hoogeveensedijk grotendeels verwijderd. Om dezelfde reden worden ook beplantingen langs kavelgrenzen, spontane opslag en enkele aangeplante bospercelen in het Noordenveld verwijderd. Enkele markante solitaire bomen en boomgroepen worden gespaard.

Bij de schaapskooi in het Noordenveld wordt een aantal voor dit gebiedje kenmerkende, cultuurhistorisch waardevolle elzensingels hersteld. Er worden informatieborden geplaatst waarop tekst en uitleg wordt gegeven over de gebruiksgeschiedenis van het Noordenveld. Stenen zullen de markengrenzen markeren, terwijl ondiepe greppels de ontginningsgrenzen aangeven.

5

UITVOERING

5.1 Realisatie doelen

Met de eerste module van dit plan worden de volgende provinciale doelen gerealiseerd:

- Verminderen verdroging in een gebied ter grootte van circa 2.056 ha
- Realisatie EHS (inrichten gebied) ter grootte van circa 183 ha
- Verminderen milieubelasting (fosfaat) in circa 183 ha natuurgebied
- Ontsnippering: landingsplaats voor aanleg van ecoduct over A28
- Verlagen geluidsbelasting Dwingelderveld in een gebied van circa 135 ha
- Vasthouden van circa 1.250.000 m³ gebiedseigen (regen)water
- aanleg 2,3 km fietspad

5.2 Eigendom, beheer en onderhoud

Het nevenstaande overzicht geeft het toekomstige eigendom, beheer en onderhoud in grote lijnen weer. De overdracht van wegen en paden binnen het Nationaal Park tussen de gemeenten en de terreinbeherende organisaties moet nog plaatsvinden.

- Natuurgronden: Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten volgens bestaande verdeling.
- Voorzieningen voor het waterbeheer: alle voorzieningen komen in beheer en onderhoud bij het waterschap Reest en Wieden. Het eigendom van stuwen en duikers komt ook bij het waterschap. Het eigendom van kades en waterlopen wordt nog nader overeengekomen. Eigendom, beheer en onderhoud van de voorzieningen voor het waterbeheer worden via een leggerprocedure juridisch vastgelegd.
- Vervallen hoofdwatergangen van het waterschap gaan over naar de terreinbeherende organisaties in het kader van dit plan.
- De ondergrond van de kades blijft in eigendom bij de terreinbeherende organisaties. Het waterstaatkundige beheer van kades komt bij het waterschap; het dagelijks beheer (de vegetatie) bij terreinbeherende organisaties.
- De kunstwerken (technische voorzieningen als stuwen en duikers) zijn in eigendom en beheer bij het waterschap. Dit dient via de legger en een beheersstrategie te worden geregeld.
- De Oude Hoogeveensedijk blijft in eigendom van de gemeente Westerveld.
- Fietspad en zandpad Oude Hoogeveensedijk-Kraloërweg inclusief vlonders en passages: eigendom, beheer en onderhoud bij de gemeente Westerveld.
- Mindervalidenpad: beheer en onderhoud bij de eigenaar van de ondergrond c.q. de terreinbeheerder.
- Wandelpad en ruiterspad Kloosterveld: Natuurmonumenten.
- Parkeerplaatsen: beheer en onderhoud parkeerplaats Achter 't Zaand bij Staatsbosbeheer, Kraloo bij gemeente Westerveld, Anholt bij de gemeente De Wolden en de parkeerplaatsen voor mindervaliden bij de eigenaar van de ondergrond.

- Wegen: de (vervallen) wegen in het Dwingelderveld worden door de gemeente Westerveld overgedragen aan de terreinbeherende organisaties.
- Aarden wal A28: een 13 meter brede strook langs de Rijksweg (inclusief het oostelijk talud van de aarden wal) komt in beheer en onderhoud bij Rijkswaterstaat, het eigendom blijft ongewijzigd.

5.3 Financiering van de kosten

De kosten van uitvoeringsmodule 1 van het inrichtingsplan, grotendeels bestaande uit maatregelen binnen het Dwingelderveld, zijn geraamd op € 14,625 miljoen.

De begroting is opgenomen in bijlage 4. De kosten voor module 2 en de aanleg van het ecoduct zijn niet in deze raming opgenomen. Hiervoor dienen aparte kostenoverzichten gemaakt te worden en dient financiering (additionele middelen) geregeld te zijn, zodra de benodigde processen en procedures zijn afgewikkeld. De verwachting is, dat deze voorbereiding grotendeels in 2012 gereed zal zijn.

Betrokken partijen staan beleidsmatig voor de planmaatregelen en zullen daaraan een nader te bepalen financiële bijdrage leveren. Er zal gezocht worden naar externe cofinanciering, met name Europees geld. Er is reeds een Europese LIFE+ subsidie ontvangen ter grootte van 3,9 miljoen euro, die voor de instandhouding van het Natura2000 gebied ingezet wordt.

De begroting is weergegeven in een tabel (bijlage 4a). Hier staan de doelen, zoals deze zijn geformuleerd in het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP) van de provincie Drenthe. De uit te voeren maatregelen zijn in hoofdlijnen aangegeven, met daarnaast de financiële bijdragen door de verschillende partners. In bijlage 4b is in de tabel aangegeven in welke

tempo de uitgaven van module 1 gepland zijn (kasritme).

5.4 Uitvoeringsprogramma

Het inrichtingsplan Dwingelderveld wordt uitgevoerd in twee modules van vier jaar. In de eerste module worden het Noordenveld en het Kloosterveld ingericht. De uitvoeringsmodule start medio 2010 en loopt vier jaar.

De tweede module (met een verwachte looptijd van 2012 tot 2016) omvat de volgende onderdelen:

- waterafvoer gebied Spier-Moraine
- inrichting Terhorsterzand, met name gebieden terreinbeherende organisaties
- inrichting gebied ten noorden van Spiergerweg (N855)
- Inrichting Anserveld voor wateropvang
- aanleg ecoduct A28 c.a.

De raming (zie bijlage 4a) dekt de realisering van de maatregelen van module 1, zoals deze zichtbaar zijn gemaakt op de plankaart. Voor de maatregelen in de deelgebieden a en b (in module 2 en eventuele volgende modules) zijn de financiën nog niet geregeld; hiervoor moeten eerst aanvullende middelen worden gevonden. Bij vaststelling van module 2 zal er eerst een plaanpassing (planwijziging) moeten plaatsvinden.

5.4.1 Monitoringprogramma

Er zal een gezamenlijke en integrale monitoring plaats vinden van de gevolgen van de maatregelen. Eind 2009 zal een monitoringplan worden vastgesteld om de verschillende meetplannen in de komende jaren goed op elkaar te kunnen afstemmen. Hiervoor zullen de beheerders reguliere tijd inzetten. In bijlage 5 is de opzet van dit monitoringplan opgenomen.

Tabel 5.5.2

Document/product	Op te leveren door	Deadline
Samenwerkingsovereenkomst	Alle betrokken partijen	15 december 2008
Bestuurscommissie instellen	Provincie Drenthe	April 2009
Inrichtingsplan formeel in procedure brengen	Bestuurscommissie en de provincie Drenthe	November 2009
Overeenkomst financiële bijdragen	Partners en cofinanciers	Januari 2010
Monitoringplan	Provincie Drenthe, SBB, NM, Waterschap, enz.	Januari 2010
Vergunningen aanvragen: * NB-wet, * ontheffingen in kader Ff-wet	Aanvraag is door DLG verzorgd namens SBB, NM, waterschap Afgifte NB-wet: provincie, Afgifte Ff-wet: ministerie LNV	Aanvraag: Juli 2009 Afgifte: Januari 2010
M.e.r.-aanmeldingsnotitie vaststellen	Provincie Drenthe op basis van dit Inrichtingsplan	Februari 2010
Bestemmingsplanwijziging	College gemeenten Westerveld, De Wolden en Midden-Drenthe	Februari 2010 ter visie
Aanlegvergunning	Gemeenten Westerveld, Midden-Drenthe en De Wolden.	Vanaf april 2010
Waterbesluit NP Dwingelderveld	Waterschap Reest en Wieden	17 december 2009
Waterbesluit oostzijde A28 (omleggen leiding Paas c.a.) en Anserveld.	Waterschap Reest en Wieden	Studie start begin 2010

5.5 Planning

5.5.1 Looptijd

Het project Dwingelderveld is formeel gestart na de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst door de deelnemende partijen op 15 december 2008 en de daaropvolgende instelling van de Bestuurscommissie in 2009. Het streven is om na de goedkeuring van het Inrichtingsplan medio 2010 met de uitvoering te kunnen beginnen. In principe wordt het project, voor zover gelegen binnen het Dwingelderveld, uiterlijk per 1 januari 2016 afgerond. Voor de werkzaamheden in de tweede module, de werkzaamheden rond het Anserveld en het ecoduct worden (na het voeren van de benodigde procedures) per module nog afzonderlijke eindtermijnen bepaald.

5.5.2 Onderzoek, besluitvorming en documentatie

In tabel 5.5.2 is aangegeven wie de producten op moet leveren en wanneer dit moet gebeuren.

De procedure voor de wijziging van het bestemmingsplannen buitengebied bij de eerste module wordt zoveel mogelijk gelijktijdig in de drie betrokken gemeenten gestart. Dit betreft met name de beschreven inrichtingsmaatregelen, inclusief een locatie voor het ecoduct over de A28 (oostzijde bij Spier).

De overige planonderdelen uit module 2 zullen eerst nader worden uitgewerkt, waarna hiervoor indien nodig de bestemmingsplanwijziging in procedure wordt gebracht.

5.5.3 Uitvoering werkzaamheden

De Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet geven voorschriften voor het uitvoeren van werkzaamheden in bepaalde periodes van het jaar afhankelijk van het voorkomen van bepaalde diersoorten. Door voorzorgsmaatregelen kan de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden op het Noordenveld worden verlengd. Negatieve effecten op overwinterende en doortrekkende vogels moeten worden voorkomen en eventuele overwinteringsplekken van reptielen kunnen al eerder worden gemarkeerd en ontzien.

De adders in het Noordenveld zullen tijdig gevangen en naar geschikt leefgebied overgezet moeten worden.

5.5.4 Vergunningtrajecten (module 1)

Tabel 5.5.4

Vergunning/ontheffing	Bevoegd gezag	Wanneer	Duur procedure (zonder behandeling bezwaarschriften)
Wet ruimtelijke ordening (Bestemmingsplan)	Gemeente(n)	Bij maatregelen in strijd met huidige bestemmingen	6-8 maanden
Aanlegvergunning	Gemeente(n)	Aanvragen voor werken waarvoor een aanlegvergunningstelsel is opgenomen in het bestemmingsplan	8-16 weken
Melding in het kader van de boswet	Provincie	Bij kappen bosopstanden en laanbomen	1 maand
Kapvergunning	Gemeente(n)	Aanvragen bij het kappen van bomen volgens gemeentelijke kap/bomenvergunning. De kapvergunning is 1 jaar geldig	1-3 maanden
Vergunning Wet milieubeheer	Gemeente (n) (afhankelijk van omvang ontgraving)	Voor de ontgrondingsactiviteiten kan een Wm-vergunning vereist zijn, bijv. voor langdurige tijdelijke opslag van grond	6 maanden
Ontgrondingsvergunning	Provincie Drenthe	Noodzakelijk bij ontgroning (zes poelen)	6 maanden
Ontheffing Keur	Waterschap Reest en Wieden	Bij werkzaamheden binnen een door de keur van het waterschap beschermde zone of waterkering	8 weken
Bouwvergunning	Gemeente(n)	Bij bouw constructies als vlonderpad en kunstwerken	8 weken
Vergunning tijdelijk depot (m.n. opritten ecoduct)	Gemeente(n)	Zodra bekend is waar ecoduct over A28 wordt aangelegd.	16 weken
Besluit Bodemkwaliteit	Gemeente(n)	Bij hergebruik vrijkomende grond	8 weken
Ontheffing Flora- en faunawet	Ministerie LNV	Bij negatieve gevolgen voor in de wet genoemde flora en fauna (soortenbescherming)	3 - 6 maanden
Vergunning Natuurbeschermingswet	Provincie Drenthe	Bij negatieve gevolgen voor beschermde gebieden en instandhoudingsdoelen	3 - 6 maanden
Verdrag van Malta	Provincie Drenthe	Bij verstoring archeologische waarden meldingsplicht	

BIJLAGE 1: LITERATUURLIJST

Dienst Landelijk Gebied 2008: Inrichtingsplan nationaal park Dwingelderveld, Programma van eisen versie 7 (eindconcept).

Gemeente Westerveld / Buro Vijn 2008: Nota van uitgangspunten bestemmingsplan buitengebied. Vastgesteld door de gemeenteraad op 13 mei 2008.

Gemeente Westerveld / DHV 2000: Gemeentelijk Verkeers- en VervoerPlan Westerveld.

Gemeente Westerveld in voorbereiding (1): Westerveld, woon- en recreatiegemeente bij uitstek (de kracht van het verschil). Strategische visie 2008 (nog niet vastgesteld).

Gemeente Westerveld in voorbereiding (2): Kwaliteitsplan Openbare Ruimte Westerveld (nog niet vastgesteld).

Grontmij 2008: Beslisdocument LIFE+ Dwingelderveld.

Kiwa Water Research/EGG-consult 2007: Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebied 30 – Dwingelderveld.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (1): Ontwerpbesluit Dwingelderveld.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2): Natura 2000 gebiedendocument – werkdocument Natura 2000 aanwijzingsbesluit.

Nationaal Park Dwingelderveld 2007: Samen werken aan een betere natuur loont! Brochure.

Nationaal Park Dwingelderveld 2008 (1): Veldsprak 18:1 (speciale editie).

Nationaal Park Dwingelderveld 2008 (2): Verslag voorlichtings- en discussieavond Dwingelderveld 3 april 2008.

Nationaal Park Dwingelderveld 2008 (3): Inrichting Dwingelderveld, Nota van antwoord. Beantwoording van vragen die gesteld zijn in het kader van de voorlichtingsbijeenkomsten gehouden op 3, 7 en 8 april 2008.

Noordelijk Akoestisch Adviesburo (NAA) 2008: Geluidswal langs Rijksweg A28 ten behoeve van het Dwingelderveld

Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelderveld 2004: Beheers- en inrichtingsplan Dwingelderveld.

Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelderveld 2005: Waar een wil is, is een (andere) weg.

Provincie Drenthe 2004: Provinciaal Omgevingsplan Drenthe (POPII).

Provincie Drenthe 2008 (1): Provinciaal Meerjarenprogramma Drenthe Landelijk Gebied 2007-2013. 3e versie, mei 2008.

Provincie Drenthe 2008 (2): Plan van aanpak TOP-lijst verdroogde gebieden Drenthe 2007-2015.

Staatsbosbeheer 2008: Uitwerkingsplan RBS Object: Dwingeloo Boswachterij + Korte Maten, periode 2009-2013

SOVON (A.J. van Dijk) 2008: Documentatie i.v.m. mitigerende maatregelen voor het Paapje op het Dwingelderveld.

Vandertuuk / Arcadis: Beleidsplan toerisme en recreatie gemeente Westerveld. Beetsterzwaag, 2002

Waterschap Reest en Wieden 2008: Waterbesluit en Inrichtingsplan Slenkstructuren NP Dwingelderveld.

Werkgroep water Dwingelderveld 2001: Plan van aanpak waterhuishouding Dwingelderveld 2001-2008.

Weijters, M. & R. Bobbink 2008: Bodemchemisch vooronderzoek Noordenveld en Kloosterveld. Rapport B-WARE Research Centre nummer 2008.28.

BIJLAGE 2: SAMENSTELLING BESTUURSCOMMISSIE

De uitvoering van dit Inrichtingsplan vindt plaats onder de verantwoordelijkheid van een Bestuurscommissie Dwingelderveld (BCD). Deze commissie is door Gedeputeerde Staten van Drenthe ingesteld op basis van de Wet Inrichting Landelijk Gebied en bestaat uit de volgende personen:

- **dhr. W.P.M. Urlings**
onafhankelijk voorzitter
- **mevr. M.M. Kool**
Waterschap Reest en Wieden
- **mevr. E. Koster-Sassen**
gemeente De Wolden
- **mevr. J.C. Witteveen-Hevinga**
Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelderveld
- **dhr. W.F.G. Alblas**
Natuurmonumenten
- **dhr. E. Bolhuis**
gemeente Midden-Drenthe
- **dhr. H. Geertsma**
gemeente Westerveld
- **dhr. H.G. Post**
Staatsbosbeheer
- **Dhr. A. Steenbergen**
LTO-Noord
- **dhr. K. Tilma**
Rijkswaterstaat
- **Dhr. P. Pasma**
Provincie Drenthe, adviseur
- **Dhr. A.W. Albers**
Dienst Landelijk Gebied, secretaris BCD

De BCD functioneert naast het reeds bestaande Overlegorgaan NP Dwingelderveld. Haar taak en functioneren is beperkt tot het realiseren van de voorgestelde maatregelen in het Inrichtingsplan binnen de afgesproken tijd. De Bestuurscommissie komt vier tot acht keer per jaar bijeen.

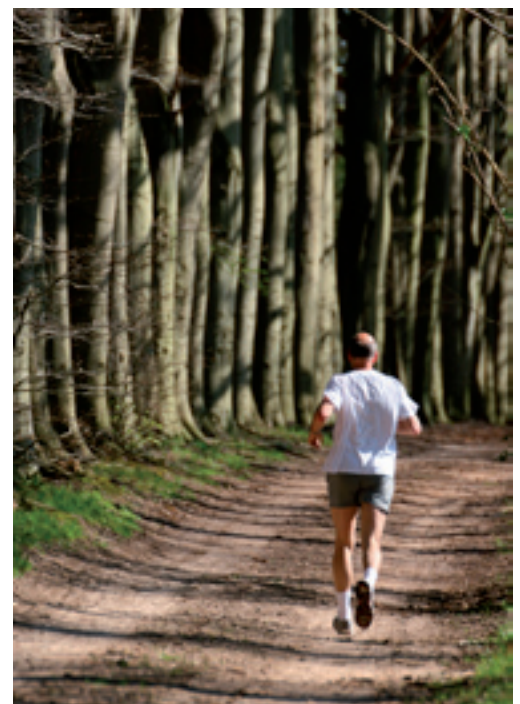
Het Overlegorgaan NP Dwingelderveld blijft verantwoordelijk voor de taken aangegeven in het BIP 2004.

De praktische regie berust bij de Projectgroep. Deze bewaakt de afstemming en de financiën en zorgt voor samenhang van de uitvoeringsprocessen. De projectgroep adviseert gevraagd en ongevraagd de Bestuurscommissie en stelt, indien gewenst, werkgroepen in op deelonderwerpen.

In de Projectgroep zitten ambtelijke vertegenwoordigers van de deelnemende overheden, vertegenwoordigers van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, twee leden namens de Dorpsbelangen, de secretaris van het Overlegorgaan, de projectleider en de coördinator Communicatie en Educatie. De voorzitter van de Projectgroep wordt benoemd door de Bestuurscommissie.

De Dienst Landelijk Gebied (DLG) verzorgt in opdracht van de provincie Drenthe het secretariaat van de Bestuurscommissie, de Projectgroep en de eventuele werkgroepen.

Deze opdracht leggen DLG en de provincie vast in een prestatieafspraken.

BIJLAGE 4A: BEGROTING INRICHTINGSPLAN DWINGELDERVELD (MODULE 1)

Thema	Maatregel	PMIP-prestatie	Hoeveel- heid	Totaal begroting	Rijk-ILG	Provincie- ILG	EU	Gemeente Westerveld en De Wolden	LIFE	WS Reest en Wieden	Natuur monumen- ten	Staats bosbeheer	Rijks waterstaat			
Natuur	Natuurrichting	Water bergen en vast- houden		€ 644.128		€ 322.064	€ 322.064									
			Nationale Parken	€ 20.793	€ 20.793											
			Vermindering verdroging	2.056 ha	€ 4.508.896	€ 1.257.988					€ 2.306.413	€ 944.495				
			Inrichten EHS	183 ha	€ 2.403.961	€ 531.256					€ 1.201.981		€ 318.468	€ 352.257		
			Milieukwaliteit EHS/VHR	183 ha	€ 841.975	€ 690.420	€ 151.556									
			Opritten ecoduct	Inrichten EHS	€ 527.312	€ 527.312										
			Afscheiding en bebording	Nationale Parken	€ 8.733	€ 8.733										
			Aanleg zandwegen en fietspaden	Inrichten EHS	€ 327.283	€ 146.383						€ 34.932	€ 5.822	€ 12.684	€ 12.684	€ 114.778
				Nationale Parken	€ 329.363	€ 164.681			€ 164.681							
				Vermindering verdroging	€ 648.041	€ 202.513	€ 40.503	€ 324.021	€ 324.021				€ 81.005			
	Inrichten EHS	€ 1.115.211	€ 377.344	€ 377.107	€ 360.760	€ 360.760										
Totaal Natuur			€ 11.375.697	€ 3.927.423	€ 514.122	€ 1.187.873	€ 360.760	€ 3.543.326	€ 1.031.322	€ 331.152	€ 364.941	€ 114.778				
Recreatie	Recreatieve voor- zieningen	Nationale Parken	€ 175.500	€ 175.500												
	Provinciale route-netwer- ken Drenthe. Aangelegde wandelp-, fiets- en ruitler- routes	2,3 km	€ 726.088	€ 500.700	€ 500.700	€ 118.936				€ 53.750	€ 52.702					
Totaal Recreatie			€ 901.588	€ 175.500	€ 500.700	€ 175.150	€ 118.936			€ 120.505	€ 53.750	€ 52.702				
Water	Waterhuishouding	Water bergen en vast- houden		€ 344.300		€ 51.645	€ 172.150									
			Vermindering verdroging	€ 149.705		€ 67.367				€ 74.852		€ 3.743	€ 3.743			
			Inrichten EHS	€ 557.293	€ 83.594	€ 278.647					€ 195.053		€ 3.743			
			WB 21 maatre- gelen	Water bergen en vast- houden	1.250.000 m³	€ 522.322	€ 156.697					€ 365.625				
Totaal Water			€ 1.573.620	€ 83.594	€ 275.709	€ 450.797		€ 74.852	€ 681.183	€ 3.743	€ 3.743					
Proces en com- municatie	Communicatie en proces	Nationale Parken		€ 82.977	€ 82.977											
			Vermindering verdroging	€ 110.919	€ 26.419					€ 58.081	€ 8.806	€ 8.806				
			Inrichten EHS	€ 205.993	€ 49.065					€ 107.864	€ 16.355	€ 16.355				
Totaal Proces en communicatie			€ 399.890	€ 132.042	€ 26.419		€ 16.355	€ 165.945	€ 8.806	€ 25.161	€ 25.161					
Monitoring	Monitoring	Nationale Parken		€ 31.704	€ 31.704											
			Inrichten EHS	€ 342.834	€ 66.869					€ 158.519	€ 17.142	€ 50.152	€ 50.152			
Totaal Monitoring			€ 374.538	€ 98.573			€ 496.051	€ 158.519	€ 17.142	€ 50.152	€ 50.152					
Eindtotaal			€ 14.625.333	€ 4.417.132	€ 1.316.950	€ 1.638.670	€ 496.051	€ 3.942.643	€ 1.738.453	€ 463.957	€ 496.699	€ 114.778				

BIJLAGE 4B: KASRITME UITVOERING INRICHTINGSPLAN DWINGELDERVELD (MODULE 1)

Maatregel	Bedrag / totaal:	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aanleg zandwegen en fietspaden	€ 2.092.615				€ 1.046.308	€ 1.046.308	
Recreatieve voorzieningen	€ 901.588			€ 300.529	€ 300.529	€ 300.529	
Waterhuishouding	€ 1.051.298			€ 262.825	€ 262.825	€ 262.825	€ 262.825
Natuurinrichting	€ 8.419.754	€ 1.403.292	€ 2.806.585	€ 2.806.585	€ 1.403.292		
Opritten ecodeuct	€ 527.312				€ 175.771	€ 175.771	€ 175.771
Afscheiding en bebording	€ 336.016		€ 67.203	€ 67.203	€ 67.203	€ 67.203	€ 67.203
Communicatie en proces	€ 399.890	€ 66.648	€ 66.648	€ 66.648	€ 66.648	€ 66.648	€ 66.648
Monitoring	€ 374.538	€ 107.011	€ 53.505	€ 53.505	€ 53.505	€ 53.505	€ 53.505
WB 21 maatregelen	€ 522.322				€ 174.107	€ 174.107	€ 174.107
	€ 14.625.333	€ 1.576.952	€ 2.993.942	€ 3.557.295	€ 3.550.189	€ 2.146.896	€ 800.059

BIJLAGE 5: OPZET MONITORING-PLAN DWINGELDERVELD

Om de effecten van de inrichtingsmaatregelen te kunnen volgen en te evalueren zal een integraal monitoringplan worden opgesteld. Het plan wordt ontwikkeld door de werkgroep Monitoring Inrichtingsplan Dwingelderveld, waarin deskundigen van de provincie Drenthe, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Waterschap Reest en Wieden, het Nationaal Park Dwingelderveld, de gemeente Westerveld en DLG vertegenwoordigd zijn.

Doelstellingen en meetaspecten

De hoofddoelstelling van het inrichtingsplan is de verbetering en ontwikkeling van natte en vochtige heidevegetaties, alsook de verschillende typen vennen en veentjes. Daarbij gaat het om de kwaliteit van deze habitattypen in samenhang met het herstel van de natuurlijke waterhuishouding. Het belangrijkste huidige knelpunt vormt de verdroging.

Het monitoringplan zal dan ook vooral gericht zijn op het in beeld brengen van de mate waarin genoemde hoofddoelstelling wordt bereikt en de verdroging wordt tegengegaan. Het volgen van hydrologische en hydro-ecologische veranderingen in het Dwingelderveld en in de omgeving ervan staan hierbij centraal. Daarbij is de inzet en onderlinge afstemming van o.a. de volgende meetnetten van belang:

- o Waterkwantiteit (grond- en oppervlaktewaterstanden, waterbalanstermen)
- o Waterkwaliteit (grond- en oppervlaktewater)
- o Vegetatie
- o Fauna (o.a. broedvogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën, dagvlinders, libellen, sprinkhanen, loopkevers)

Naast het volgen van de ontwikkelingen van het water- en ecosysteem van het Dwingelderveld zullen de volgende aspecten ook meegenomen worden in het integrale monitoringplan:

- o Geluid (m.n. langs A28)
- o Verkeersintensiteit (Kraloërweg)

- o Landschap (fotobeelden, luchtfoto's of RS-beelden)
- o Beleving NPD (bezoekersaantal, enquêtes)

Als onderdeel van het inrichtingsplan is voor het Noordenveld, waar de voedselrijke bovengrond zal worden verwijderd, een afzonderlijke praktijkproef gepland. Het doel van deze proef is het bepalen van de effecten van verschillende aanvullende maatregelen (pH-manipulatie, inbrengen van organismen) voor zowel een droog als een nat heidegebied. In de pilots zullen intensieve metingen plaatsvinden op het gebied van bodemchemie, micro-organismen, vegetatie, mesofauna en macrofauna.

Naast de monitoring gekoppeld aan de natuur- en recreatiedoelstellingen van het Dwingelderveld zullen - waar nodig - de effecten van de inrichtingsmaatregelen op de omgeving bepaald worden. Het betreft mogelijke grondwaterstandverhogingen in landbouw- en bebouwde gebieden (recreatieterreinen). Ook zal het monitoringplan zo ingericht worden dat de (hydrologische) effecten van de geplande lokale WB21-maatregelen in beeld gebracht kunnen worden.

Het monitoringplan wordt zo opgezet, dat niet alleen de effecten van de inrichtingsmaatregelen gevolgd kunnen worden, maar dat ook inzicht wordt verkregen in de ontwikkeling van het Nationaal Park als geheel, zowel wat betreft de hydrologische en ecologische als de overige aspecten van het natuurgebied. Dit betekent dat in het monitoringplan ook de effecten van autonome ontwikkelingen zoveel mogelijk meegenomen worden. Autonome ontwikkelingen betreffen bijvoorbeeld klimaatveranderingen (neerslag en verdamping), veranderingen in de luchtkwaliteit (droge en natte depositie) en veranderingen in de waterhuishouding in de omgeving.

Het monitoringplan dient inzicht te geven in de effecten van het inrichtingsplan op belangrijke evaluatiemomenten, zoals die van 2013 (mid-term review LIFE+) en 2015 (eindrapport LIFE+). Het project van het inrichtingsplan loopt eind 2015 af. Het in het project opgenomen monitoringplan dient echter zoveel mogelijk gecontinueerd te worden na 2015. Daarom is het van belang een meetsysteem op te zetten dat een solide basis vormt voor de langere termijn.

Opzet en inrichting

Om de effecten van de inrichtingsmaatregelen goed in beeld te kunnen brengen is het van belang om zowel dicht bij de maatregel of bron te meten (bijvoorbeeld grondwaterstand bij te dempen watergang) als bij het doel (bijvoorbeeld grondwaterstand in te vernatten slenk met vochtige heide). Daarnaast is er de keus om direct de mate waarin doelen bereikt worden te meten (biotische metingen: vegetatie, fauna) of de factoren die het doel (mede) bepalen (grondwaterstand, waterkwaliteit).

Voorgesteld is het monitoringplan zo op te zetten dat een evenwichtige mix van bron- en doelmetingen alsmede metingen van overige factoren wordt gerealiseerd. Op deze wijze wordt niet alleen de mate van doelrealisatie in beeld gebracht, maar kunnen mogelijk ook oorzakelijke verbanden worden gelegd en daarmee de effecten van de inrichtingsmaatregelen worden bepaald.

Inzet van nieuwe en bestaande meetnetten

In en rondom het Nationaal Park Dwingelderveld (NPD) zijn al veel meetnetten operationeel. Dit betreft grondwaterstandsmeetnetten van verschillende organisaties, meetnet oppervlaktewaterkwaliteit, vegetatiekarteringen, faunatellingen etc. Daarnaast zijn er meetpunten in en nabij het Dwingelderveld die deel uitmaken van een provinciaal of landelijk meetnet (bijvoorbeeld neerslagmeetpunt KNMI, meetpunten droge depositie ammoniak, grondwaterkwaliteitsmeetpunten, etc.). Het is de bedoeling om binnen het integrale monitoringplan zoveel mogelijk gebruik te maken van deze bestaande autonome meetnetten.

Binnen het op te stellen monitoringplan kan onderscheid gemaakt worden tussen:

- A. Bestaande (eventueel uit te breiden/ te optimaliseren) meetnetten van het NPD
- B. (Grotendeels) nieuw op te zetten meetnetten in en rond het NPD
- C. Bestaande autonome regionale/provinciale/landelijke meetnetten (zo nodig/mogelijk met aanpassingen)

A. Bestaande (eventueel uit te breiden/ te optimaliseren) meetnetten van het NPD

Gelet op de hoofddoelstelling van het inrichtingsplan wordt voorgesteld het meetnet verdroging, zoals opgesteld door de provincie Drenthe, als drager te gebruiken voor het integrale monitoringplan. Dit meetnet zal de basis vormen voor het volgen van zowel de ontwikkelingen van het regionale grondwatersysteem als de hydro-ecologische condities in de te vernatten slenkssystemen.

Het provinciale verdrogingsmeetnet zal ondersteund worden door de bestaande en recentelijk geactualiseerde grondwaterstandsmeetnetten van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. De reguliere gebiedsdekkende vegetatiekarteringen (om de 10 jaar) van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zullen op elkaar worden afgestemd. De karteringen vormen de basis voor het volgen van de mate van doelrealisatie van het inrichtingsplan (ontwikkeling van natte en vochtige heidevegetaties).

B. (Grotendeels) nieuw op te zetten meetnetten in en rond het NPD

Om inzicht te verkrijgen in de oppervlaktewaterafvoer en daarmee de waterbalans van het Dwingelderveld zal in het monitoringplan een afvoermeetnet worden opgenomen. Het bestaande meetnet oppervlaktewaterkwaliteit van het waterschap en de waterkwaliteitsmeetpunten (referentiemeetpunten) van het Noordenveld en Kloosterveld zullen geïntegreerd worden tot één oppervlaktewaterkwaliteitsmeetnet. De grondwaterstandsmeetpunten om eventuele natschade in de omgeving te kunnen monitoren vormen eveneens een nieuw op te nemen meetnet.

C. Bestaande autonome regionale/provinciale/landelijke meetnetten

Naast genoemde bestaande en nieuwe meetnetten gekoppeld aan het NPD (A en B) zal gebruik worden gemaakt van gegevens van autonome regionale/provinciale/landelijke meetnetten. Dit betreft onder meer het provinciale grondwaterkwaliteitsmeetnet, het provinciale verzuringsmeetnet, het KNMI-meetnet en de meetnetten van droge en natte depositie van het RIVM.

Organisatie, rapportage en planning

Voorgesteld wordt de uitvoering van het integrale monitoringplan te laten begeleiden door de werkgroep Monitoring Inrichtingsplan Dwingelderveld, werkend onder de projectgroep Dwingelderveld. De eindverantwoordelijkheid ligt bij de BCD.

In het monitoringplan worden duidelijke afspraken gemaakt welke organisatie verantwoordelijk is voor welke onderdelen (meetnetten). Voor het afstemmen van de werkzaamheden, evenals voor rapportages (analyseren, integreren en bundelen van de resultaten van de verschillende meetnetten) is een coördinerende organisatie nodig. Gelet op het multidisciplinaire karakter van het monitoringplan wordt voorgesteld om deze taak na afloop van het project bij de provincie Drenthe neer te leggen.

In het monitoringplan worden evaluatiemomenten opgenomen, waarin de meetresultaten integraal worden geanalyseerd en gepresenteerd. Belangrijke evaluatiemomenten zijn 2013 (mid-term review LIFE+) en 2015 (eindrapport LIFE+). De evaluatie in 2015 dient richting te geven aan het op te stellen 'After-Life conservation plan'.

Kostenraming en financiering

De nieuw op te zetten meetnetten (categorie B van tabel 1) zullen de grootste kostenpost vormen. Daarnaast zullen kosten gemaakt worden voor de aanpassingen van meetnetten (categorie A van tabel 1). De bestaande autonome regionale, provinciale en landelijke meetnetten zullen weinig extra kosten met zich meebrengen. Uitzonderingen hierop zijn mogelijk, bijv. het provinciale vennenonderzoek en het provinciale project 'heide- en veenvlinders', waaruit mede het lopende monitoringonderzoek van het gentiaanblauwtje wordt gefinancierd.

Bij de kostenraming dient (bij bepaalde meetnetten) tevens onderscheid gemaakt te worden tussen de inrichtingskosten en de beheerskosten. In de kostenraming is vooralsnog uitgegaan van de kosten tot en met 2015 (einde van het LIFE+ project). Verder is de kostenraming exclusief de kosten van de praktijkproef van het Noordenveld.

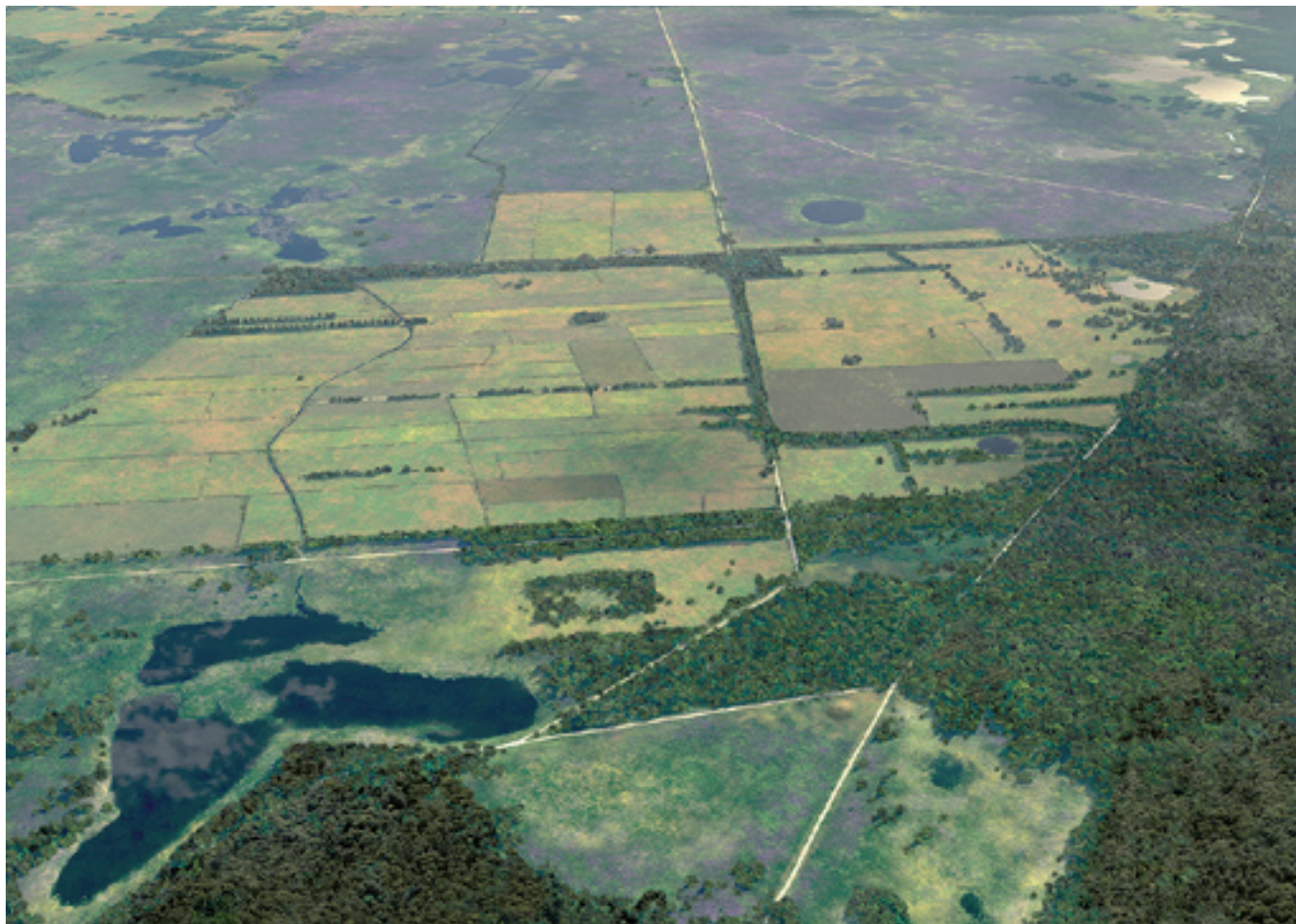

Tabel 1: Overzicht in te zetten meetnetten als onderdeel van het monitoringplan
 (* excl. Praktijkproef Noordenveld)

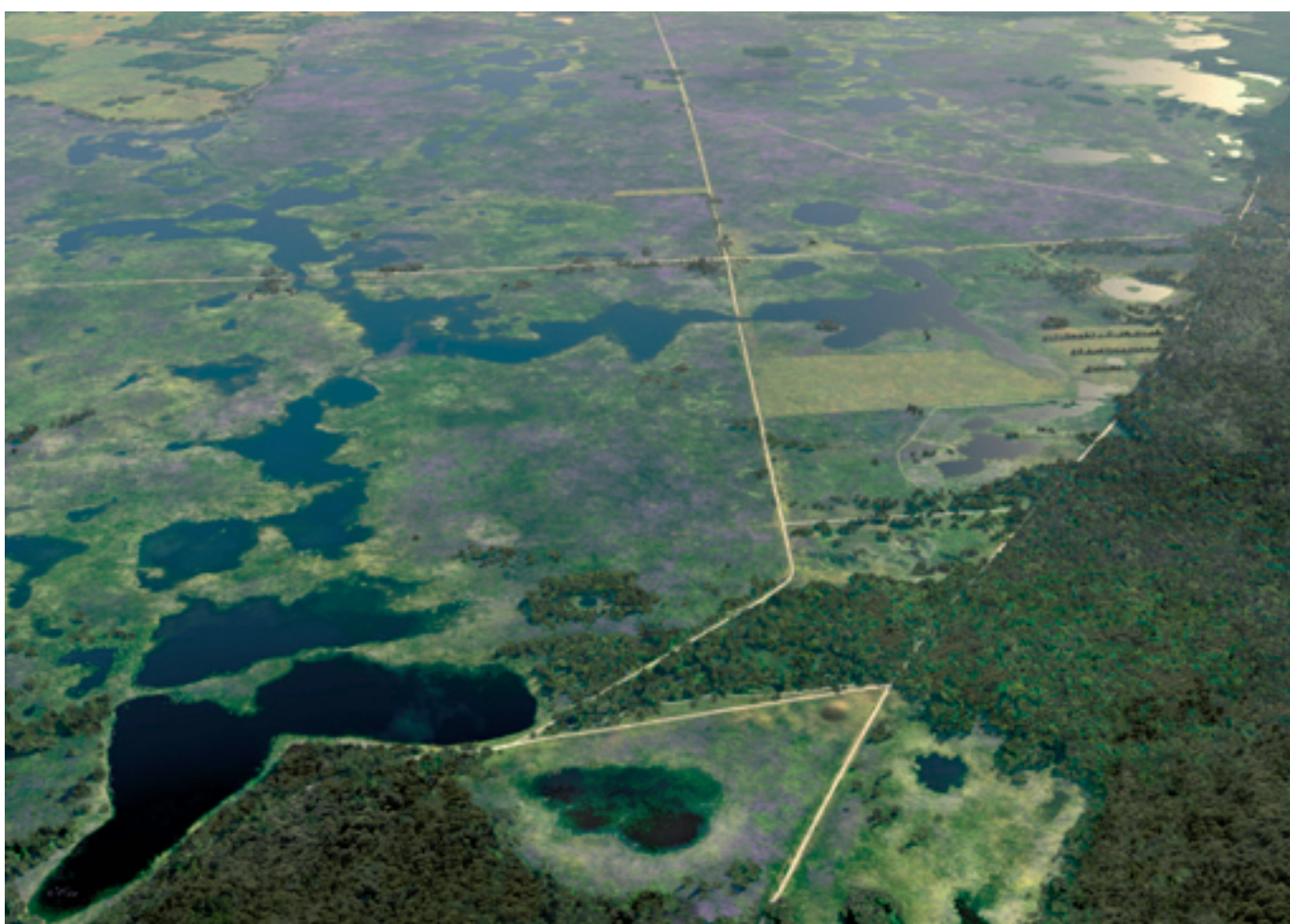
A) Inzet bestaande meetnetten NPD	B) Uitbreiding/ optimalisatie bestaande meetnetten in/rond NDP	C) Nieuw op te zetten meetnetten in/rond NPD	D) Bestaande autonome regio-nale/provinciale/ landelijke meetnetten	Voorstel verantwoordelijke organisatie
Grondwaterstand meetnetten SBB en NM				SBB en NM
Vegetatiekarteringen				SBB en NM
Broedvogel-inventarisaties				SBB en NM
Verkeerstellingen Kraloërweg				Gemeente
	Meetnet verdroging			Provincie
	Geluid (stiltegevoel)			MFD
	Oppervlaktewater: -Chemisch meetnet -Biologisch meetnet			Waterschap Waterschap
		Aanvullende PQ's langs verdrogings meetnet		Provincie
		Soortenmonitoring Noordenveld en Kloosterveld		SBB en NM
		Afvoermeetnet NPD		Waterschap
		Grondwater meetpunten effecten omgeving		Waterschap
		Specifieke habitattypes Natura 2000		LNV/Provincie
		Geluid A28		Project (DLG)
		Beleving NPD		NPD/Project
		Landschap (fotobeelden)		NPD/Project
		Landschap, hoogteligging, percelering, reliëf		Project (DLG)
		Uitvoering project (logboek)		Project (DLG)
			Grondwater kwaliteitsmeetnet	Provincie
			Verzuringsmeetnet	Provincie
			KNMI-meetstations	KNMI RIVM
			Droge en natte depositie	Provincie (IAWM)
			LMF-M&N	Provincie
			Vennenonderzoek	Provincie
			Luchtfoto's (vanaf 2009)	Project (DLG)

Huidige situatie Noordenveld

Na realisering inrichtingsplan

Samenstelling Bestuurscommissie (november 2009)

Lid:	Namens:
dhr. W.P.M. Urlings	onafhankelijk voorzitter
mevr. M.M. Kool	Waterschap Reest en Wieden
mevr. E. Koster-Sassen	gemeente De Wolden
mevr. J.C. Witteveen-Hevinga	Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelderveld
dhr. W.F.G. Alblas	Natuurmonumenten
dhr. E. Bolhuis	gemeente Midden-Drenthe
dhr. H. Geertsma	gemeente Westerveld
dhr. H.G. Post	Staatsbosbeheer
Dhr. A. Steenbergen	LTO-Noord
dhr. K. Tilma	Rijkswaterstaat
Dhr. P. Pasman	Provincie Drenthe, adviseur
Dhr. A.W. Albers	Dienst Landelijk Gebied, secretaris BCD

Colofon

Dit is een uitgave van de Bestuurscommissie Dwingelderveld

Correspondentieadres:

Dienst Landelijk Gebied
Postbus 30027
9700 RM Groningen
telefoon (050) 317 85 00
telefax (050) 317 85 85

Productie: Dienst Landelijk Gebied:

Redactie: Henk van den Brink, Noordwolde (Gn)
Vogelvluchtillustratie: Ulco Glimmerveen, Dwingeloo
Foto's: Hans Dekker, Albert Henckel en DB Hoogtefoto's (Assen)

Druk: Koninklijke Van Gorcum, Assen

